

БЮЛЕТИН

Решения на ЕСПЧ по дела срещу България

Брой 2
април – юни 2014 г.

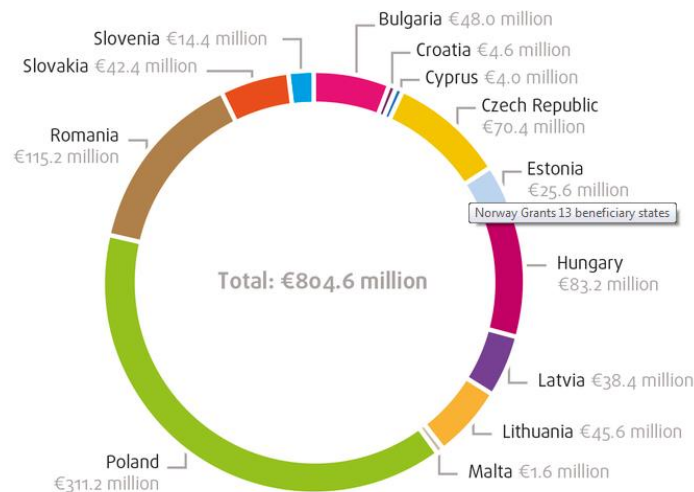
Бюлетинът е разработен в рамките на предефиниран проект № 3 „Укрепване на националните компенсаторни мерки за обезщетяване при твърдени нарушения на Конвенцията за правата на човека и основните свободи на Съвета на Европа и капацитета за изпълнение на решенията на Европейския съд по правата на човека”, с финансовата подкрепа на Норвежкия финансов механизъм 2009-2014 г. с безвъзмезден грант по Програмна област 31 Повишаване на капацитета и изграждане на сътрудничество в съдебната система.

Цялата отговорност за неговото съдържанието се носи от Дирекция „ППРБЕСПЧ” и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Програмния оператор или на Донора.

За донора

В периода 2009-2014 г. Норвежкия финансов механизъм подкрепя 61 програми в 13 европейски държави. Норвежкия финансов механизъм е достъпен за тринадесетте страни-членки, които се присъединиха към ЕС през 2004, 2007 и 2013 г.

За настоящия период по Норвежкия финансов механизъм са отделени осемстотин и четири милиона евро. Решаващият орган по схемата за безвъзмездна финансова помощ е Министерството на външните работи на Кралство Норвегия. Норвегия също така осигурява 95% от финансирането на Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство (EEA Grants).

Съставител:

Дирекция „Процесуално представителство на Република България пред Европейския съд по правата на човека”, Министерство на правосъдието

Контакти за кореспонденция:

Електронна поща: project3@justice.government.bg

Интернет страница: humanrights.bg (в проект)

Съдържание:

„Стоянов и др. срещу България“	2
„Радков и Събев срещу България“	5
„Костови срещу България“	8
„Вельо Велев срещу България“	12
„Ташев срещу България“	15
„Каджиев срещу България“	16
„Караиванова и Милева срещу България“	19
„Петков и Профиров срещу България“	24
Приятелски споразумения и едностранни декларации	28

Решение по допустимост от 13 май 2014 г.

Жалбата е подадена от трима български граждани. Единият от тях, позовавайки се на чл. чл. 3 от Конвенцията, се оплаква от условията на задържане в Бургаския затвор, където е изтърпявал наказанието си лишаване от свобода. Съдът е счел, че тази част от жалбата следва да бъде отхвърлена в съответствие с чл. 35 § 1 и § 4 от Конвенцията поради неизчерпване на вътрешноправните средства за защита. Съдът, както и по други дела срещу България, е приел, че искът по чл. 1 от ЗОДОВ по принцип е ефективно средство за защита по отношение на лошите условия на задържане и може да доведе до предоставянето на адекватно обезщетяване, стига лицата вече да не са задържани при оспорваните условия. Ситуацията, от която жалбоподателят се оплаква е приключила с преместването му в Старозагорския затвор и след като не повдига оплаквания за условията на задържане там, Съдът е счел, че той е могъл да се възползва от вътрешноправното средство за защита по чл. 1 от ЗОДОВ. Останалите оплаквания на жалбоподателите по чл. 6 § 1, § 2 и чл. 13 от Конвенцията, свързани с изхода и справедливостта на наказателното производство срещу тях и продължителността му, са счети за явно необосновани.

**Фактите и
оплакванията**

На 3 декември 2002 г. първият жалбоподател е обвинен в убийство, а впоследствие в незаконно притежание на огнестрелно оръжие. На следващия ден жалбоподателят е разпитан в присъствието на защитника си пред съдия и е направил самопризнание. На 6 и 9 декември 2002 г. съответно вторият и третият жалбоподател са обвинени в помагачество и подбuditелство. С окончателно решение на ВКС от 11 октомври 2007 г. е потвърдена присъдата на апелативния съд, с която жалбоподателите са признати за виновни и са им наложени различни по размер наказания лишаване от свобода.

Между 19 юни 2003 г. и 6 февруари 2008 г. първият жалбоподател е изтърпявал наказанието си в Бургаския затвор. Той твърди, че е прекарал зимата в неотоплена килия. Жалбоподателят

посочва още, че на 16 февруари 2004 г. е бил преместен в килия с размери 7 на 4 м, обитавана от още 20 задържани. Естествената светлина била недостатъчна и достигала само до онези, които заемали горните легла. Жалбоподателят твърди, че в този период е изпитвал главоболие и болка в очите. Той обаче не е подкрепил твърденията си с доказателства, данни за това липсват и в досието му. През юни 2006 г. килията, в която бил жалбоподателят, била държана затворена за период от 12 дни като наказание за внасянето на мобилен телефон от негов съкилийник. По това време в същата килия имало двадесет и един души. Килията била отключвана три пъти на ден за около 40 минути всеки път. През това време на жалбоподателя било позволявано да използва тоалетна, а през останалото време в килията затворниците използвали кофа и нямало достъп до течаща вода. Жалбоподателят подал жалба до прокурора заради ситуацията.

В периода от 02 октомври 2006 г. до 14 март 2007 г. жалбоподателят бил настанен в зона с повишена сигурност поради своето поведение в нарушение на вътрешните правила. Жалбоподателят не предоставя подробности относно този период. На 14 март 2014 г. той бил преместен в зона с по-лек режим. Той обаче не е представил информация относно условията на задържане. Жалбоподателят се оплаква също и от наложилото се лечение, което му е проведено, както и от храната.

Позовавайки се на чл. 3 от Конвенцията първият жалбоподател твърди, че условията в Бургаския затвор са били нечовешки и унижителни. Всички жалбоподатели, на основание чл. 6 § 1 и § 2 от Конвенцията се оплакват от изхода и справедливостта на наказателното производство срещу тях. Позовавайки се на чл. 6 § 1 и чл. 13 от Конвенцията те се оплакват и от прекомерната продължителност на наказателното производство.

Правото Релевантните разпоредби от ЗОДОВ както и съдебната практика по приложението им са изложени с решение на съда по делото *„Кирилов срещу България“* (жалба № 15158/02, §§ 21-22).

По отношение на оплакването за условията в Бургаския затвор правителството е посочило, че жалбоподателят не е изчерпал вътрешноправните средства за защита тъй като не е предявил иск на основание чл. 1 от ЗОДОВ. Правителството твърди също, че той не е поискал от Главния директор на Главна дирекция „Изпълнение на наказанията“ да бъде преместен в друг затвор.

Съдът е припомнил, че по смисъла на чл. 35 § 1 от Конвенцията, жалбоподателят следва да е прибягнал до вътрешноправни средства за защита, които са достъпни и достатъчни, за да бъде предоставено обезщетение за твърдените нарушения. Съществуването на вътрешноправните средства за защита следва да е достатъчно сигурно не само на теория, но и на практика, за да бъдат сметени за достъпни и ефективни (*Akdivar and Others v. Turkey*, 16 September 1996 *Mammadov v. Azerbaijan*, no. 34445/04).

На базата на развитието на националната съдебната практика след 2003 г, Съдът по други дела срещу България е приемал, че искът по чл. 1 от ЗОДОВ по принцип е ефективно средство за защита по отношение на лошите условия на задържане и може да доведе до предоставянето на адекватно обезщетяване, стига лицата да не са вече задържани при оспорваните условия („Христов срещу България“, № 36794/03, „Кирилов срещу България“, № 15158/02, §§ 43-48, „Шишманов срещу България“, № 37449/02, „Титови срещу България“, № 3475/03, § 34, 25, „Симеонов срещу България“, № 30122/03 и „Георгиев срещу България“, № 27241/02, както и делата *katak v. Poland*, № 52070/08, *Łomiński v. Poland*, № 33502/09 и „Радков срещу България“ (2), № 18382/05, § 53).

Съдът посочва, че в настоящия случай условията на задържане на жалбоподателя в Бургаския затвор са се променяли няколко пъти вследствие на преместването му в различни частни на затвора. Жалбоподателят обаче не е предоставил никаква специфична информация за условията, при които е бил задържан вследствие на преместванията му, както и за периода след 2006 г. В същото време твърдението му за постоянството и неизменността на условията на задържането му изглеждат доста неясни и много общи.

Съдът е изразил мнение, че не е необходимо да преценява дали и в каква степен условията са се променяли в рамките на престоя му в Бургаския затвор, след като посочената ситуация е приключила след преместването му в Старозагорския затвор през февруари 2008 г. Жалбоподателят не е предоставил информация и не е повдигал оплаквания по отношение на условията на задържане в Старозагорския затвор след февруари 2008 г. или в Бургаския затвор след август 2009 г. Поради липсата на такива оплаквания, Съдът е счел, че жалбоподателят е могъл да се възползва от вътрешноправното средство за защита по чл. 1 от ЗОДОВ. По отношение на възраженията на жалбоподателя, че не следва да се очаква да предяви иск по реда на ЗОДОВ, тъй като това средство за защита не е ефективно, Съдът е препратил към решенията си по горепосочените български дела.

Поради изложеното, Съдът е счел, че тази част от жалбата следва да бъде отхвърлена в съответствие с чл. 35 § 1 и § 4 от Конвенцията поради неизчерпване на вътрешноправните средства за защита.

По отношение на останалите оплаквания на жалбоподателя Съдът е посочил, че в светлината на всички материали, с които разполага, и доколкото оплакванията са в неговата компетентност, намира, че те не разкриват нарушение на правата и свободите, защитени от Конвенцията и Протоколите към нея. Съдът е отхвърлил тази част на жалбата на основание чл. 35 § 3 (а) и § 4 от Конвенцията като явно необоснована.

„Радков и Събев срещу България“

жалби № 18938/07 и 36069/09¹

Решение от 27 май 2014 г.

Нарушение на чл. 3 и чл. 13 от Конвенцията.

В жалбата се повдигат оплаквания по чл. 3 (забрана на нечовешко и унижително отношение) и чл. 13 (право на ефективни правни средства за защита) от Конвенцията поради поставянето на белезници на жалбоподателите по време на съдебно заседание, проведено в затвора. Съдът е отбелязал, че отношението, от което се оплакват жалбоподателите не е траело дълго (съдебното заседание е продължило около час), не е било особено сурово и не е увредило здравето на жалбоподателите. Въпреки това, преценявайки дали то е било обосновано при конкретните обстоятелства, Съдът е посочил, че заседанието е проведено в сигурна среда – в самия затвор, в присъствието на надзиратели. Съдът намира, че макар и да не може да заключи, че разглежданото отношение е било с цел да унизи жалбоподателите, също така не е останал убеден и, че то е било обосновано от риска жалбоподателите да избягат или да употребят сила, поради което с мнозинство е счел, че е налице нарушение на чл. 3 от Конвенцията.

По отношение на второто оплакване на жалбоподателите Съдът е постановил, че иск по чл. 1 или чл. 2 от ЗОДОВ в разглеждания случай не може да се счете за ефективно средство за защита, поради което с мнозинство е приел, че е налице нарушение и на чл. 13 от Конвенцията.

**Фактите и
оплакванията**

Делото е свързано с поставянето на белезници на двамата жалбоподатели по време на съдебно заседание, проведено в затвора.

През 2006 г. жалбоподателите предявили иск по реда на Закона за отговорността на държавата и общините за вреди (ЗОДОВ), оплаквайки се от условията на задържане в Ловешкия затвор,

¹ Към 24.07.2014 г. Решението на Съда не е влязло в сила.

където изтърпявали наказания доживотен затвор за редица престъпления, включително убийство, изнасилване и въоръжени грабежи.

Позовавайки се на чл. 3 (забрана на нечовешко и унизително отношение) и чл. 13 (право на ефективни правни средства за защита) от Конвенцията, те твърдят, че поставянето на белезници по време на проведеното в затвора на 26 януари 2007 г. съдебно заседание е представлявало нечовешко и унизително отношение, както и че не са имали ефективно правно средство за защита за оплакванията си. Те се оплакват по-специално и заради това, че съдията не е мотивирал отказа си да разпореди свалянето на белезниците им. Жалбоподателите твърдят, че употребата им не е била необходима тъй като съдебното заседание е проведено в сигурна среда, а именно в самия затвор в присъствието на надзиратели.

Правото Разглеждайки по същество оплакването по чл. 3 от Конвенцията, Съдът е посочил, че в предишни свои решения е заявявал, че използването на белезници обикновено не поставя въпрос по чл. 3 от Конвенцията, когато мярката е наложена във връзка със законен арест или задържане и не води до използването на сила или до публично излагане в по-голяма степен от тази, която може основателно да се счита за необходима и пропорционална с оглед на обстоятелствата. Важно е също така дали има причина да се вярва, че лицето може да окаже съпротива, да избяга, да причини наранявания или щети, или да укрие доказателства. Съдът придава изключително значение на обстоятелствата във всеки отделен случай и разглежда дали употребата на помощни средства е била необходима.

Освен това, за да попада в обхвата на разпоредбата на чл. 3 от Конвенцията, поставянето на белезници трябва да е достигнало определен минимален праг на суровост. Преценката за това ще зависи от обстоятелствата по случая в тяхната цялост. Съдът ще вземе предвид дали целта на разглежданото отношение е била унижаването на лицето, а относно последствията – дали необратимо са засегнали личността му по начин, несъвместим с чл. 3. Релевантен фактор може да бъде и публичността. Липсата на този аспект обаче не означава, че определена форма на отношение би била изключена задължително от попадането в тази категория.

В разглеждания случай, Съдът е отбелязал, както е посочило и правителството, че отношението, от което се оплакват жалбоподателите не е траело дълго време (съдебното заседание е продължило около час), не е било особено сурово и не е увредило здравето на жалбоподателите. Освен това не е имало публично излагане, тъй като заседанието се е провело в затвора и не е имало външни лица.

Въпреки това Съдът е разгледал дали мярката е била обоснована при конкретните обстоятелства. Правителството е отбелязало, че жалбоподателите са били особено опасни и е имало

риск да опитат да избягат, да прибегнат до сила или по друг начин да нарушат реда по време на заседанието, като се позовават на три доклада, изготвени от администрацията на Ловешкия затвор и затвора в Белене. Съдът е посочил, че без да подценява заключенията в докладите и като е наясно с предпазливостта, с която властите следва да подхождат, той не е убеден в посочените аргументи. Заседанието е проведено във вече подсигурана среда като са присъствали и надзиратели. Тези мерки за сигурност очевидно са били достатъчни, за да бъде позволено свалянето на белезниците на затворниците, които са разпитвани като свидетели по делото и също са били осъдени на доживотен затвор. Още повече, че и краката на жалбоподателите са останали оковани през цялото време. На последно място Съдът е отбелязал, че съдебното заседание е било част от производство, в което жалбоподателите са търсели защита на правото си да не бъдат задържани при нечовешки и унижителни условия.

Съдът е посочил, че макар и да не може да заключи, както твърдят жалбоподателите, че разглежданото отношение е било с цел да ги унизи, също така не е и убеден, че то е било обосновано от риска жалбоподателите да избягат или да употребят сила. Поради това той е приел, с шест на един гласа, че е налице нарушение на чл. 3 от Конвенцията.

По отношение на оплакването по чл. 13 от Конвенцията Съдът е посочил, че жалбоподателите са могли и са изразили по време на съдебното заседание недоволството си от поставените им белезници. Съдията обаче не е разпоредил свалянето им като не е мотивирал отказа си. Разглеждайки възможността за предявяване на иск по чл. 1 от ЗОДОВ, Съдът е отбелязал, че жалбоподателите не се оплакват от действия на администрацията на затвора преди или след провеждането на съдебното заседание, а именно от ситуация по време на заседанието. Не се оспорва от страните, че задължението за поддържане на реда по време на заседанието е било на съдията. Поради това Съдът не е счел за доказано, че предявяването на иск по чл. 1 от ЗОДОВ представлява ефективно правно средство за защита. Не би могло да се предяви иск и на основание чл. 2 от ЗОДОВ. Съдът в редица свои решения е посочвал, че той не е приложим по отношение на хипотези извън изрично изброените в него.

Поради изложеното Съдът с шест на един гласа е приел, че е налице нарушение на чл. 13 от Конвенцията.

Съдът е присъдил на всеки от жалбоподателите обезщетение за неимуществени вреди в размер на 1000 евро.

Практика, на която се е позовавал Съдът:

Raninen v. Finland, 16 December 1997

Hénaf v. France, жалба № 65436/01

Kummer v. the Czech Republic, жалба № 32133/11

Gorodnichev v. Russia, жалба № 52058/99

Stoleriu v. Romania, жалба № 5002/05

Ashot Harutyunyan v. Armenia, жалба № 34334/04
Кашавелов срещу България, жалба № 891/05
Петьо Петков срещу България, жалба № 32130/03
Шести май Енженеринг ООД и др. срещу България, жалба № 17854/04
Гуцанови срещу България, жалба № 34529/10
Барборски срещу България, жалба № 12811/07
Македонски срещу България, жалба № 36036/04
Бочев срещу България, жалба №73481/01

 „Костови срещу България“
жалба № 28511/11

Решение по допустимост от 15 април 2014 г.

Жалбата е свързана с оплакване за неефективно разследване на обстоятелствата около смъртта на сина на жалбоподателите, който починал след инцидент на строителен обект. Съдът счел, че оплакването следва да бъде разгледано по чл. 2 (право на живот) от Конвенцията. Съдът е посочил, че когато нарушението на правото на живот не е умишлено, позитивното задължение на държавата за установяване на ефективна съдебна система не изисква непременно наказателно преследване. То би било изпълнено ако законодателството осигурява на пострадалите гражданскоправно средство за защита, самостоятелно или в комбинация с наказателноправно средство за защита, предоставящо възможност да се установи наличието на отговорност на съответните лица и да се получи подходящо гражданскоправно обезщетение. Жалбоподателите са имали на разположение два иска за вреди – на основание чл. 200 от Кодекса на труда и на основание чл. 45 от ЗЗД. Тъй като не са се възползвали от тях, Съдът е отхвърлил оплакването по чл. 2 от Конвенцията като явно необосновано по смисъла на чл. 35 § 3 а) и § 4 от Конвенцията.

*Съдът е приел, че оплакването по чл. 6 § 1 от Конвенцията е несъвместимо *ratione materiae* с разпоредбите на Конвенцията по смисъла на чл. 35 § 3 а) и следва да бъде отхвърлено на основание чл. 35 § 4 от Конвенцията.*

**Фактите и
оплакванията**

През декември 2011 г. синът на жалбоподателите починал след инцидент на строителния обект, където работел. Неговият баща бил част от бригадата, но не присъствал на инцидента.

На неуточнена дата през 2002 г. било образувано наказателно производство срещу неизвестен извършител за престъпления по чл. 136 и чл. 143 от Наказателния кодекс (НК). След няколкократно прекратяване на наказателното производство от прокуратурата, отмяната му и връщането на делото от съда за допълнително разследване, на 14 юли 2011 г. районният съд установил, че по отношение на престъплението по чл. 136 от НК е изтекла абсолютната давност за наказателно преследване.

Жалбоподателите твърдят, че не е проведено ефективно разследване на обстоятелствата около смъртта на сина им, като се позовават на чл. 13 от Конвенцията (право на ефективни средства за защита) от Конвенцията. Позовавайки се и на чл. 6 (право на справедлив процес) от Конвенцията, те се оплакват и от прекомерната продължителност на наказателното производство. Съдът е счел, че оплакванията относно липсата на ефективни средства за защита, следва да бъдат разгледани по чл. 2 (право на живот) от Конвенцията.

Правото

Съдът е припомнил, че чл. 2 от Конвенцията се отнася не само до смъртни случаи в резултат от използването на сила от страна на служители на държавата. Първото изречение на тази разпоредба налага позитивно задължение за държавите да предприемат необходимите мерки, за да защитят живота на лицата под тяхна юрисдикция. Това задължение трябва да се тълкува като приложимо в контекста на всяка дейност, публична или не, която може да застраши правото на живот. Позитивните задължения на държавата по чл. 2 предполагат преди всичко въвеждането на законодателна рамка за ефективно възпиране на застрашаването на правото на живот, включително и чрез наказателното право. Изисква се също така наличие на ефективна съдебна система, която да позволи установяването на фактите, издирването на виновните лица и обезщетяването на пострадалите при смъртни случаи или животозастрашаващи наранявания.

Когато нарушението на правото на живот не е умишлено, позитивното задължение за установяване на ефективна съдебна система не изисква непременно наказателно преследване. То би било изпълнено ако законодателството осигурява на пострадалите гражданскоправно средство за защита, самостоятелно или в комбинация с наказателноправно средство за защита, предоставящо възможност да се установи наличието на отговорност на съответните лица и да се получи подходящо гражданскоправно обезщетение. Съдът вече е постановявал по други дела, че създаването на гражданскоправно средство за защита за установяване на отговорност и обезщетяване на пострадалите по принцип може да бъде

достатъчно, за да бъдат изпълнени позитивните задължения на държавата по силата на чл. 2, в случаи на причинена смърт вследствие лекарска небрежност, автомобилна катастрофа, от падащи предмети. Необходимо е обаче вътрешноправното средство за защита да съществува не само на теория, но и да е ефективно на практика като се изисква бързо разглеждане на случая без необосновани забавяния.

Съдът е посочил, че в настоящия случай, не се твърди, че държавата не е изпълнила задължението си да регулира условията на труд. Не възниква въпросът за наличието на адекватна законодателна рамка за защита на правото на живот. Поради това Съдът е преценявал дали средствата за защита, които са били на разположение на жалбоподателите, отговарят на процесуалните изисквания на чл. 2 от Конвенцията.

Съдът отбелязва, че по настоящето дело няма нищо, което да сочи, че смъртта на сина на жалбоподателите е причинена умишлено или вследствие на използването на сила от държавни служители, и обстоятелствата, при които тя се е случила, не са такива, че да пораядат съмнения в това отношение. Поради това, Съдът е счел, че съгласно неговата практика, гражданскоправното средство за защита, би могло да отговори на изискванията на чл. 2 от Конвенцията.

Видно е, че жалбоподателите са имали на разположение два иска за вреди – на основание чл. 200 от Кодекса на труда и на основание чл. 45 от Закона за задълженията и договорите. ЕСПЧ е посочил, че не следва да преценява кой от двата иска е било по-подходящо да предявят жалбоподателите, особено като се имат предвид разногласията относно това дали е съществувал трудов договор. Жалбоподателите обаче не са предявили нито един от двата иска. Нищо в конкретния случай не показва, че тези средства за защита не отговарят на изискванията за достъпност и ефективност по чл. 2 от Конвенцията. На жалбоподателите в достатъчна степен са били известни фактите, за да могат да инициират гражданско производство. Жалбоподателите са могли да предявят иск за непозволено увреждане срещу дружеството, за което се твърди, че е било възложител на работата или срещу конкретни служители, без да изчакват приключването на наказателното производство. Жалбоподателите е трябвало да следят за спазването на законоустановения срок за предявяването на иск, още повече при наличието на забавяния в наказателното производство.

Освен това, Съдът е отбелязал, че съгласно българското законодателство, гражданските съдилища не са обвързани от констатациите и заключенията, направени от прокурора, когато наказателното производство е прекратено, що се отнася до гражданскоправните последици от деянието.

Съдът е припомнил, че дори в случаи, когато по смисъла на чл. 2 от Конвенцията се изисква провеждането на наказателно производство, това не означава непременно да се е стигнало до осъждане на дадено лице.

Вярно е, че в настоящия случай вследствие на многото забавяния и няколкократното връщане на делото от съда се е стигнало до прекратяването му. Дори тези пропуски да са довели до невъзможността да се установи дали е извършено престъпление и кои са виновните лица, това не се отразява на възможността на жалбоподателите да използват посочените гражданскоправни средства за защита.

Съдът е счел, че законодателството е предвиждало гражданскоправни средства за защита, които отговарят на изискването на чл. 2 от Конвенцията за наличие на ефективна съдебна система, способна да предостави на жалбоподателите подходящо обезщетяване. Тъй като жалбоподателите не са се възползвали от тях, Съдът е отхвърлил оплакването по чл. 2 от Конвенцията като явно необосновано по смисъла на чл. 35 § 3 а) и § 4 от Конвенцията.

Жалбоподателите, позовавайки се на чл. 6 § 1 от Конвенцията, се оплакват и от продължителността на наказателното производство. Съдът е припомнил, че чл. 6 не гарантира правото на едно лице на наказателно преследване и осъждане на другото. Гражданскоправният аспект на тази разпоредба се прилага по отношение на наказателни производства само доколкото жертвата на престъплението упражнява своите граждански права в рамките на наказателния процес, когато това е позволено от националното законодателство. Съдът е посочил, че жалбоподателите не са предявили граждански иск в наказателното производство. Наказателното производство не е било решаващо за техните права и задължения, поради което чл. 6 не е приложим в случая. Поради изложеното, Съдът е приел, че това оплакване е несъвместимо *ratione materiae* с разпоредбите на Конвенцията по смисъла на чл. 35 § 3 а) и следва да бъде отхвърлено на основание чл. 35 § 4 от Конвенцията.

Практика, на която се е позовавал Съдът:

L.C.B. c. Royaume-Uni, 9 юни 1998 г.

Calvelli et Ciglio c. Italie, жалба № 32967/96

Öneryıldız c. Turquie, жалба № 48939/99

Kudra c. Croatie, жалба № 13904/07

Ciechońska c. Pologne, № 19776/04

Koceski c. « l'ex-République yougoslave de Macédoine », жалба № 41107/07

Vo c. France, № 53924/00

Demir c. Turquie, жалба № 34885/06

Perez c. France [GC], жалба № 47287/99

Анна Тодорова срещу България, жалба № 23302/03

Додов срещу България, жалба № 59548/00

Решение от 27 май 2014 г.

Нарушение на чл. 2 от Протокол № 1 към Конвенцията.

Делото е свързано с достъпа до образование на лице, на което е била наложена мярка за отклонение „задържане под стража“. Жалбоподателят се оплаква, че не му е било позволено да продължи средното си образование докато е бил задържан под стража за 29 месеца в Старозагорския затвор. Съдът е припомнил, че чл. 2 от Протокол № 1 (право на образование) към Конвенцията не задължава договарящите държави да изграждат учебни заведения за задържаните лица там, където няма такива. Ако има възможност за образование, тя не трябва да бъде предмет на произволни и необосновани ограничения. В разглеждания случай не са представени фактически причини, например основани на липсата на ресурси в училището, нито ясно обяснение относно правните основания за отказа жалбоподателят да бъде записан в училището. В действителност тази неяснота е отразена в самата нормативна уредба. Поради това Съдът е постановил, че отказът не е бил достатъчно предвидим, не е преследвал легитимна цел и не е бил пропорционален на тази цел, подчертавайки по-специално ценността на предоставянето на възможност за образование в затворите, както са самото лице и средата в затвора, така и за обществото като цяло.

Фактите и оплакванията

През октомври 2004 г. жалбоподателят е арестуван по подозрение за незаконно притежание на огнестрелни оръжия и му е наложена мярка за неотклонение „задържане под стража“, която е изтърпявал в Старозагорския затвор през следващите 29 месеца. Той е поискал да посещава училището в затвора, за да завърши средното си образование, но му е било отказано. Отказът бил потвърден от Върховния административен съд.

² Към 24.07.2014 г. Решението на Съда не е влязло в сила.

Изтъкнати са множество мотиви в подкрепа на отказа жалбоподателят да бъде записан в училището, а именно, принципът за диференцирано настаняване на лицата, които не са били осъждани преди от лицата, които имат предишни присъди, както и че правото на образование е приложимо само за тези, които са лишени от свобода в резултат на окончателна присъда, а не за лицата с мярка за неотклонение „задържане под стража“.

Жалбоподателят повдига оплаквания по чл. 2 от Протокол № 1 (право на образование) към Конвенцията, както и по чл. 6 § 2 (презумпция за невинност) от Конвенцията поради това, че е бил задържан заедно с вече осъдени лица и по тази причина му е отказано да бъде записан в училището, въпреки че още не е бил осъден с окончателен акт.

Правото Съдът е припомнил, че правото на достъп до съществуващи учебни заведения попада в обхвата на чл. 2 от Протокол № 1 към Конвенцията. Всяко ограничение на това право следва да бъде предвидимо, да преследва легитимна цел и да бъде пропорционално на целта. Чл. 2 от Протокол № 1 не задължава държавите да създават учебни заведения за затворниците там, където няма такива. Ако е налице обаче възможност за образование, както в Старозагорския затвор, тя не трябва да бъде обект на произволни и необосновани ограничения.

Съдът е установил, че подлежи на съмнение дали отказът жалбоподателят да бъде записан в училището е бил достатъчно предвидим за целта на чл. 2 от Протокол № 1. Единствената изрична разпоредба в националното законодателство, свързана с правото на образование на лицата, на които е наложена мярка „задържане под стража“ е в смисъл, че затворническите власти трябва да „насърчават“ участието им в образователни програми.

Тази липса на яснота личи и от факта, че както по време на националното производство, така и в производството пред ЕСПЧ, са изтъкнати разнообразни причини, обосноваващи отказът г-н Велев да бъде записан в училището на затвора.

Съдът обаче не ги е намерил за убедителни тъй като те не са подкрепени от никакви доказателства за точните условия, при които се предоставя достъп до образование в училището на затвора. На първо място, необходимостта жалбоподателят да бъде защитен като бъде държан отделно от вече осъдените лица не е подкрепена от доказателства, че лицата с наложена мярка за неотклонение „задържане под стража“ биха претърпели някакви вреди в рамките на охраняваните класни стаи на училището, както и че тези лица са задържани отделно от лицата, изтърпяващи наказание лишаване от свобода, и ако това е така, дали разделението се прилага до всички аспекти на режима в затвора. Жалбоподателят също не е възразявал да посещава училището заедно с други затворници. На второ място, Съдът не е счел, че несигурната продължителността на задържането при наложена мярка за неотклонение „задържане под стража“ обосновава лишаването от достъп до учебните заведения. Освен това

не е представена никаква статистическа информация по отношение на достъпността на ресурсите в училището, която да обоснове, например политика на концентриране на ограничените ресурси за тези лица, които излежават най-дългите наказания лишаване от свобода. На последно място, Съдът не е счел като легитимна цел жалбоподателят да бъде разделен от останалите осъдени лица, защото по това време той все още не е бил осъден и се е ползвал от презумпцията за невинност. От друга страна трябва да бъде поставен несъмненият интерес на г-н Велев да завърши средното си образование. Значението на предоставянето на възможност за образование в затворите, както за самото лице и средата в затвора, така и за обществото като цяло, е било признато от Комитета на министрите на Съвета на Европа в неговите препоръки относно образованието в затворите и в Европейските правила за затворите.

В заключение, не са представени фактически причини, например основани на липсата на ресурси в училището, нито ясно обяснение относно правните основания за отказът жалбоподателят да бъде записан в училището. При тези обстоятелства и доказателствата пред Съда, той е постановил, че отказът не е бил достатъчно предвидим, не е преследвал легитимна цел и не е бил пропорционален на тази цел, поради което е налице нарушение на чл. 2 от Протокол № 1 към Конвенцията. На жалбоподателя е присъдено обезщетение за неимуществени вреди в размер на 2000 евро, както и 1406 евро за разходи и разноски.

Съдът е счел, че не е необходимо да разглежда отделно оплакванията на жалбоподателя по чл. 6 § 2 от Конвенцията.

Практика, на която се е позовавал Съдът:

Hirst v. the United Kingdom (no. 2), жалба № 74025/01
Stummer v. Austria, жалба № 37452/02
Laduna v. Slovakia, жалба № 31827/02
Пономарьови срещу България, жалба № 5335/05
Catan and Others v. the Republic of Moldova and Russia, жалби № 43370/04, 8252/05 и 18454/06
Leyla Şahin v. Turkey [GC], жалба № 44774/98
Natoli v. Italy, жалба № 26161/95
Epistatu v. Romania, жалба № 29343/10
Deweer v. Belgium, judgment of 27 February 1980
Allenet de Ribemont v. France, judgment of 10 February 1995
Nešťák v. Slovakia, жалба № 65559/01
Minelli v. Switzerland, judgment of 25 March 1983

Решение по допустимост от 27 май 2014 г.

Оплакването по чл. 6 § 1 от Конвенцията поради твърдяна прекомерна продължителност на гражданско производство, в което първоначалният жалбоподател е бил страна, е отхвърлено поради неизчерпване на новосъздадените вътрешноправни средства за защита. Съдът е счел, че при липсата на административна и съдебна практика, ограничаваща достъпът до новите средства за защита на наследниците или други правоприменници на първоначалните страни в производствата, те следва да опитат да се възползват от тях.

Фактите и оплакванията След като първоначалният жалбоподател починал, неговата съпруга и техните синове са изяви-ли желание да продължат да поддържат жалбата пред Съда.

На 16 февруари 1993 г. техният наследодател, след приемането на реституционните закони, предявил иск срещу третите лица, купили от общината национализирания през 1948 г. негов имот. Искът бил отхвърлен от първоинстанционния съд, чието решение било потвърдено от въззивната инстанция. С окончателно решение от 9 октомври 2003 г. Върховния касационен съд потвърдил въззивното решение.

Жалбоподателят повдига оплаквания по чл. 6 § 1 и чл. 13 от Конвенцията поради продължителността на съдебното производство и липсата на правни средства за защита в това отношение, както и други оплаквания по чл. 6 § 1 от Конвенцията.

Правото ЕСПЧ е припомнил, че в скорошните си решения по делата „Вълчева и Абрашев срещу България“ (жалби № 6194/11 и 34887/11) и „Балакчиев и други срещу България“ (жалба № 65187/10), е заключил, че новосъздадените вътрешноправни средства за защита по чл. 60а и сл. от ЗСВ и чл. 26 от ЗОДОВ могат да се считат за ефективни средства за защита по отношение на твърдяна прекомерна продължителност на съдебните производства. Освен това, Съдът е счел, че те трябва да бъдат изчерпани дори от лицата, подали жалба пред ЕСПЧ преди влизането им в сила.

Съдът е разгледал твърдението на жалбоподателите, че те не биха могли да се възползват от новосъздадените средства за защита

тъй като не са били страни в производството, от чиято продължителност се е оплаквал наследодателят им. Съдът е посочил, че при липсата на административна и съдебна практика, ограничаваща достъпът до новите средства за защита на наследниците или други правоприемници на първоначалните страни в производствата, не може да приеме техният аргумент.

С оглед на изложеното Съдът отхвърля разглежданото оплакване на основание чл. 35 § 1 и § 4 от Конвенцията поради неизчерпване на вътрешноправните средства за защита.

По отношение на останалите оплаквания на жалбоподателя, Съдът посочва, че като е взел предвид всички материали, с които разполага и доколкото оплакванията са в неговата юрисдикция, той не намира нарушение на правата и свободите, гарантирани от Конвенцията или Протоколите към нея. Поради това Съдът е обявил тази част от жалбата за явно необоснована.

 „Каджиев срещу България“
жалба № 44330/07³

Решение от 03 юни 2014 г.

Нарушение на чл. 5 § 1 от Конвенцията.

16

Жалбоподателят твърди, че задържането му по време на производството по втората молба за екстрадирането му в Туркменистан, е било незаконосъобразно, поради което е налице нарушение на чл. 5 § 1 от Конвенцията. Съдът е установил, че българските власти не са направили преценка дали съгласно разпоредбите на приложимия в случая Договор между Република България и СССР за правна помощ по граждански, семейни и наказателни дела от 1975 г. екстрадицията би била възможна. Освен това, Съдът е посочил че след като втората молба за екстрадиция е била основана на въпрос вече разгледан два пъти от българските власти – в първото производство по екстрадиция и в наказателното производство срещу жалбоподателя, второто производство за екстрадиция изглежда от самото си начало лишено от смисъл. Поради това задържането на жалбоподателя с цел предприемане на действия за неговото екстрадиране е било необосновано.

³ Към 24.07.2014 г. Решението на Съда не е влязло в сила.

Следователно е налице нарушение на чл. 5 § 1 от Конвенцията.

Фактите и оплакванията Жалбоподателят е с туркменско и руско гражданство. Той твърди, че второто му задържане по време на производството за екстрадицията му в Туркменистан е било незаконосъобразно и произволно. През октомври 2001 г. г-н Каджиев се преместил в България заедно с жена си и детето им. През 2002 г. и 2006 г. туркменските власти поискали екстрадицията му поради повдигнати срещу него обвинения за присвояване на публични фондове докато е бил заместник-председател на Туркменската централна банка. През май 2003 г. била отказана екстрадицията поради това, че жалбоподателят не би могъл да извърши престъплението, тъй като по това време не е работел в банката и наказателното производство е образувано срещу него във връзка с участието му в дейности, критикуващи политическия режим в държавата. По време на производството по първата молба за екстрадиция жалбоподателят е бил задържан между 2 и 17 декември 2002 г. Той отново е бил задържан на 19 февруари 2007 г. по време на производството по втората молба, до 12 април 2007 г., когато отново екстрадицията е била отказана. Междувременно срещу жалбоподателя било започнато наказателно производство в България за пране на пари. Той бил обвинен в това, че е превел в банка в Дубай значителна сума пари, придобита чрез престъпна дейност, а именно присвояване на 40 000 000 USD от Централната банка на Туркменистан. Наказателното производство било прекратено поради липса на доказателства след като разследващите органи открили, както по-рано съдът в производството по екстрадиция, че в относимия период жалбоподателят не е работел в банката. След подадена жалба, съдът изменил постановлението на прокурора и прекратил производството поради това, че не било извършено престъпление.

Позовавайки се на чл. 5 (право на свобода и сигурност) от Конвенцията, жалбоподателят твърди, че задържането му под стража между 19 февруари и 12 април 2007 г. е било незаконосъобразно и произволно тъй като българските власти не са взели предвид нито факта, че двете молби за екстрадиция са били идентични, нито изхода от наказателното производство срещу него.

Правото В настоящия случай задържането на жалбоподателя е в рамките на производство по разглеждане на молба за екстрадирането му, което по принцип е едно от допустимите основания за ограничаване на правото на свобода на лицата (чл. 5 § 1, б. f от Конвенцията).

Когато се разглежда законосъобразността на задържането, включително дали е спазен „реда, предвиден от закона“, Конвенцията препраща по същество към националното законодателство и поставя като минимум изискването да са спазени установените материални и

процесуални правила, но в допълнение изисква всяко лишаване от свобода да отговаря на целта на чл. 5 лицата да бъдат защитени от произвол.

Задържането на жалбоподателя няколко пъти е разглеждано от националните съдилища, които са го обосновавали с опасността той да избяга и тежестта на обвиненията срещу него. Съдът е отбелязал на първо място, че националните власти, основно съдилищата, следва да интерпретират и прилагат вътрешното законодателство, дори в областите, където Конвенцията се „смесва“ с тези норми.

Съдът е посочил, че втората молба за екстрадиция на жалбоподателя, през 2007 г., е основана на точно същите обвинения, както и първата, без да е представена нова информация. Същата е и Заповедта за задържането му от 22 октомври 2002 г. В тази връзка не може да се пренебрегне факта, че по първата молба екстрадицията е отказана. Съгласно чл. 65 от Договора между Република България и СССР за правна помощ по граждански, семейни и наказателни дела от 1975 г., замолената държава може да вземе мерки за задържането на лицето, освен в случаите, когато екстрадицията е невъзможна. Съдът е отбелязал, че съгласно чл. 61 (г) от Договора, ако срещу лицето в замолената държава е образувано наказателно производство за същото производство и то е прекратено, това представлява пречка за екстрадирането му.

Всичко това показва, че когато е получена втората молба за екстрадиция, е имало силни индикации, че тя би била изключена на основание чл. 61 (г) от Договора. Съдът е изразил мнение, че властите били задължени да преценят дали екстрадицията би била възможна. Нито прокурорът, нито съдилищата обаче изглежда да са направили подобна преценка. Съдът е счел, че този пропуск е несъвместим с изискванията за законосъобразност и целите на чл. 5 от Конвенцията. Съдът е посочил още, че след като искането е било основано на въпрос вече разгледан два пъти от българските власти – в първото производство по екстрадиция и в наказателното производство срещу жалбоподателя, второто производство за екстрадиция изглежда от самото си начало лишено от смисъл. Поради това задържането на жалбоподателя с цел предприемане на действия за неговото екстрадиране е било необосновано от самото начало.

Съдът е приел, че задържането на жалбоподателя не може да се счете като наложено с оглед предприемане на действия за неговата екстрадиция и по този начин за законосъобразно. С оглед на изложеното Съдът е счел, че е налице нарушение на чл. 5 § 1 от Конвенцията. На жалбоподателя е присъдено обезщетение за неимуществени вреди в размер на 2650 евро, както и 1000 евро за разходи и разноски.

Съдът е отхвърлил останалите оплаквания на жалбоподателя като явно необосновани.

Практика, на която се е позовавал Съдът:
Saadi v. the United Kingdom [GC], no. 13229/03

A. and Others v. the United Kingdom [GC], no. 3455/05
Amuur v. France, 25 June 1996
Abdolkhani and Karimnia v. Turkey, no. 30471/08
Nasrulloev v. Russia, no. 656/06
Benham v. the United Kingdom, 10 June 1996
Steel and Others v. the United Kingdom, 23 September 1998
Kemmache v. France (no. 3), 24 November 1994
Čonka v. Belgium, no. 51564/99

 **„Караиванова и Милева срещу
България“**
жалба № 37857/05⁴

Решение от 17 юни 2014 г.

**Няма нарушение на чл. 6 § 1 от Конвенцията.
Нарушение на чл. 1 от Протокол № 1 към
Конвенцията.**

Делото е свързано с оплакване по чл. 6 § 1 (право на справедлив съдебен процес) и чл. 1 (защита на собствеността) от Протокол № 1 към Конвенцията. Жалбоподателките твърдят, че е нарушен принципът на правна сигурност поради това, че в производството по предявен от тях ревандикационен иск не са зачетени окончателни решения на поземлената комисия и на районния съд. Посочвайки, че това решение на районния съд няма обвързващо действие erga omnes, както и че предметът на двете съдебни производства е различен, Съдът е счел, че подходът на националните власти не нарушава принципа на правна сигурност и не е налице нарушение на чл. 6 § 1 от Конвенцията.

Съдът е приел, че в разглеждания случай не е налице лишаване от собственост, поради което няма нарушение на чл. 1 от Протокол № 1 в този аспект. Съдът е заключил обаче, че е налице нарушение на чл. 1 от Протокол № 1 поради продължителността на производствата, свързани с възстановяването на правото на собственост на жалбоподателките, която е засегнала легитимните им очаквания.

⁴ Към 24.07.2014 г. Решението на Съда не е влязло в сила.

Фактите и оплакванията

През 1991 г. след влизането в сила на Закона за собствеността и ползването на земеделски земи (ЗСПЗЗ), жалбоподателките поискали да им бъде възстановена собствеността върху земи, притежавани от техния баща, намиращи се в района на гр. Созопол в близост до морския бряг. Те попадали в рамките на по-голям терен, върху който бил изграден летен лагер от община Стара Загора.

В решение от 20 октомври 1997 г. Поземлената комисия счела, че имотът следва да бъде възстановен в реални граници. На 10 април 1998 г. жалбоподателките се сдобили с констативен нотариален акт. На 1 март 1999 г. Поземлената комисия обаче изменила решението си и отказала възстановяването на собствеността на 879 кв.м. от земята, които били част от летния лагер. Това решение било обжалвано от г-жа Караиванова и г-жа Милева. Бургаският районен съд го отменил. Решението не е било обжалвано и влязло в сила.

Впоследствие жалбоподателките предявили ревандикационен иск срещу община Стара Загора, който бил уважен от Бургаския районен съд. На жалбоподателките било присъдено и обезщетение за пропуснати ползи. Окръжният съд потвърдил първоинстанционното решение. Общината оспорвала придобиването на право на собственост от жалбоподателите, посочвайки че искането им за възстановяване на имота е разгледан в производство, в което тя не е била страна и не е имала възможност да защити правата си. На 21 януари 2002 г. ВКС отменил въззивното решение и върнал делото за ново разглеждане от Окръжния съд, постановявайки, че не е обсъдено дали са спазени изискванията на чл. 2 и чл. 10б от ЗСПЗЗ. С решение от 26 март 2003 г. Окръжният съд отхвърлил иска на жалбоподателките, приемайки възраженията, направени от общината. Окръжният съд се позовал и на чл. 24, ал. 2, ал. 3 и ал. 4 от ЗСПЗЗ. В окончателно решение от 30 май 2005 г. ВКС потвърдил решението на Окръжния съд.

Жалбоподателките, позовавайки се на чл. 6 § 1 от Конвенцията, твърдят, че е налице нарушение на принципа на правна сигурност и зачитане на влезлите в сила решения, тъй като в производството по ревандикационния иск не са зачетени решението на поземлената комисия от 20 октомври 1997 г. и решението на Бургаския районен съд от 26 юли 1999 г.

Според жалбоподателките заключенията на съда по предявения ревандикационен иск са били произволни. Те твърдят още, че са били лишени от правото си на собственост, оплакват се и от продължителността на производството по реституция. Съдът е счел, че тези оплаквания следва да бъдат разгледани по чл. 1 от Протокол № 1 към Конвенцията.

Правото

Правото на справедлив съдебен процес по чл. 6 § 1 от Конвенцията, разглеждано в светлината на принципите на законност и правна сигурност,

обхваща изискването, когато съдилищата са решили даден спор с окончателен акт, тяхното решение да не бъде поставяно под въпрос. Във всички правни системи силата на пресъдено нещо има ограничение спрямо лицата и спрямо предмета (*„Кехая и др. срещу България“*, жалби № 47797/99 и 68698/01, *„Сивова и Колева срещу България“*, жалба № 30383/03).

В настоящия случай решението от 26 юли 1999 г. не засяга преразглеждането на първоначален отказ за възстановяване на собствеността, а е свързано с оспорване на следващото решение на Поземлената комисия, целящо да измени първоначалното.

Районният съд е отбелязал факта, че въпросният имот се владее от община Стара Загора, която не е участвала в производството. Районният съд ясно е посочил, че всякакви спорове за собственост между жалбоподателите и потенциално засегнатите трети страни подлежат на последващо разглеждане в състезателно производство с участието на тези страни. ВКС в окончателното си решение по ревандикационния иск също е отбелязал, че жалбоподателите са били наясно с тези обстоятелства.

Що се отнася до действието на силата на пресъдено нещо спрямо лицата, Съдът посочва, че според националното право в разглеждания период, решенията на Поземлените комисии и съдебните решения в производствата по обжалването им са обвързващи за страните в тях – в настоящия случай жалбоподателите и Поземлената комисия. Община Стара Загора е била страна само в производството по предявения ревандикационен иск. Не се спори, че общините според националното законодателство се считат за самостоятелни правни субекти. Настоящият случай е напълно различен от този по делото *„Дечева и други срещу България“* (жалба № 43071/06), където националните съдилища са счели кметът и общинският съвет на Котел за независими един от друг като всеки от тях не е обвързан от съдебните решения, засягащи другия.

В разглеждания случай обаче ЕСПЧ е посочил, че не е убеден, че решението от 26 юли 1999 г. следва да се счита обвързващо спрямо всички, както твърдят жалбоподателите.

На следващо място Съдът е разгледал дали властите са преразгледали въпрос, който вече е бил окончателно решен от съда.

В съдебното производство, приключило с решението от 26 юли 1999 г. Бургаският районен съд не е разгледал въпроса, повдигнат в производството по ревандикационния иск – дали са налице изискванията на чл. 10б от ЗСПЗЗ, а именно дали върху имота са проведени мероприятия, които не позволяват възстановяване на собствеността в „реални граници“, което от своя страна дава право на жалбоподателите да получат обезщетение.

С оглед на изложеното, Съдът е счел, че предметът на двете съдебни производства не е един и същ, за разлика от ситуацията по делото *„Кехая и др. срещу България“*. Поради това Съдът е приел, че подходът на националните власти не нарушава принципа на правна сигурност и не е налице нарушение на чл. 6 § 1 от Конвенцията.

Разглеждайки оплакването по чл. 1 от Протокол № 1 към Конвенцията, Съдът първо е изложил следните принципи по отношение на възстановяването на отнети имоти, посочени в неговото решение по делото *Kopecký v. Slovakia* № 44912/98, § 35:

а) Лишаването от собственост или друго вещно право по принцип е мигновен акт и не предизвиква продължаваща ситуация на „лишаване от права“.

б) Чл. 1 от Протокол № 1 не гарантира правото да придобиеш собственост.

в) Нарушение на чл. 1 от Протокол № 1 може да бъде твърдяно само доколкото посочените решения са свързани с „притежания“ на лицето по смисъла на тази разпоредба. Притежанията могат да бъдат както „съществуваща собственост“, така и искове, за които жалбоподателят може да твърди, че има поне „легитимно очакване“ да доведат до ефективно възползване от собствеността.

г) Чл. 1 от Протокол № 1 не може да се тълкува като налагащ на държавите общо задължение за възстановяване на собственост, получена от тях преди ратифицирането на Конвенцията. Нито пък налага ограничения на свободата на държавите да определят обхвата на реституцията и да поставят условия, при които следва да се възстанови собствеността на бившите собственици.

От друга страна, когато държавата след като е ратифицирала Конвенцията, приема реституционно законодателство, то може да се разглежда като пораждащо нови права, гарантирани от чл. 1 от Протокол № 1, за лицата които са изпълнили предвидените изисквания. Същото се отнася и до условия за реституция, приети преди ратификацията на Конвенцията, но продължаващи да действат и след ратификацията на Протокол № 1.

В настоящия случай решенията на Поземлената комисия и на Бургаския районен съд потвърждават, че жалбоподателите имат право на възстановяване на имота „в реални граници“. Тези решения обаче имат само декларативен характер и жалбоподателите така и не влизат във владение на имота.

Както посочва и ВКС в решението си, жалбоподателките следва да са били наясно от самото начало за претенциите върху земята от община Стара Загора след като тя я владее и ползва. Поради това Съдът е отбелязал, че жалбоподателките не биха могли да очакват, че обсъжданите решения ще определят правата ми окончателно. Освен това при невъзможност за възстановяване на собствеността „в реални граници“ законодателството предвижда правото на им да получат обезщетение. Поради изложеното, Съдът е приел, че жалбоподателките не са били лишени от техните притежания и не е налице нарушение на чл. 1 от Протокол № 1 в този аспект.

От друга страна обаче, Съдът е посочил, че легитимното очакване на жалбоподателките възниква за първи път след решението на поземлената комисия. Впоследствие те са били страни в две съдебни производства с цел да се определи обхвата на правото им на възстановяване на имота.

Съдът е установявал нарушения на чл. 1 от Протокол № 1 и в други дела срещу България поради продължителните забавяния в реституционните производства, които са засегнали легитимните очаквания на жалбоподателите да им бъде възстановена земята или да получат обезщетение.

Съдът е счел, че продължителността на производствата е следствие от възприетия подход в законодателството, според който трети страни (както в случая община Стара Загора) не могат да участват в реституционното производство, в рамките на което да бъдат разгледани техните претенции по отношение на същия имот, а вместо това тези въпроси следва да бъдат разрешени в отделно производство. Съдът вече е критикувал този подход, който удължава реституционния процес и поставя лицата, както жалбоподателките в този случай, в положение на правна несигурност.

Въпреки широката свобода на преценка на държавите при регулирането на важни социални и икономически реформи, те остават обвързани от задължението да организират съдебната и административната си система по начин, който да гарантира правата, защитени от Конвенцията.

Поради изложеното Съдът е заключил, че е налице нарушение на чл. 1 от Протокол № 1 към Конвенцията поради продължителността на производствата, свързани с възстановяването на правото на собственост на жалбоподателките, която е засегнала техните легитимни очаквания.

На жалбоподателките е присъдено обезщетение за имуществени и неимуществени вреди в размер на 2500 евро за всяка от тях, както и 1000 евро за разходи и разноски.

Практика, на която се е позовавал Съдът:

Brumărescu v. Romania [GC], жалба № 28342/95

Ryabykh v. Russia, жалба № 52854/99

Esertas v. Lithuania, жалба № 50208/06

Maria Atanasiu and Others v. Romania, жалби № 30767/05 и 33800/06

Broniowski v. Poland [GC], жалба № 31443/96

Неделчева и др. срещу България жалба № 5516/05

Купенова и др. срещу България, жалба № 12664/05

Найденев срещу България, жалба № 17353/03,

Мутишев и др. срещу България, жалба № 18967/03

Василев и Дойчева срещу България, жалба № 14966/04

Петкова и др. срещу България, жалби № 19130/04, 17694/05 и 27777/06

Иванов срещу България, жалба № 19988/06

Любомир Попов срещу България, жалба № 69855/01

„Петков и Профиров срещу България“

жалби № 50027/08 и № 50781/09⁵

Решение от 24 юни 2014 г.

**Нарушение на чл. 5, § 1, § 2, § 4 и § 5 от
Конвенцията.**

Делото е свързано със задържането на двамата жалбоподатели за 24 часа от полицейските органи. Повдигнати са оплаквания по чл. 5, § 1, § 2, § 4 и § 5 (право на свобода и сигурност) от Конвенцията. Съдът е счел, че националното законодателство не изисква, а властите не са успели да покажат, че задържането на жалбоподателите е било във връзка с обосновано предположение за извършено от тях конкретно престъпление и с цел осигуряване явяването им пред „компетентния съгласно закона орган“. Въпреки формалните изисквания, предвидени в националното законодателство, на практика жалбоподателите са били лишени от основни процесуални гаранции, защитени от чл. 5 от Конвенцията – не са разполагали с информация за основанията за задържането им и достъп до защитник; не са имали възможност да инициират производство, в което да търсят незабавно освобождаване; не са могли да получат обезщетение за лишаването им от свобода. Тези обстоятелства са несъвместими със защитата от произволно лишаване от свобода, залегнала в чл. 5 от Конвенцията.

**Фактите и
оплакванията**

Делото е свързано със задържането на двамата жалбоподатели за 24 часа от полицията по подозрения, че са свързани със серия от кражби. Те са били арестувани на 04 март 2007 г. в хотел в Стара Загора. Арестуването им е обосновано с факта, че са били в компанията на международно издирвано лице, а в града е имало серия от кражби. Била е издадена заповед за задържането им за 24 часа, били са разпитани и са били освободени на 5 март 2007 г. Г-н Петков е бил арестуван отново на 06 декември 2007 г. в Бургас и

⁵ Към 24.07.2014 г. Решението на Съда не е влязло в сила.

задържан за 24 часа поради това, че той и още едно лице са били навън късно през нощта и са опитали да скрият от полицията клещи и ръкавици.

Жалбоподателите повдигат твърдят, че са били задържани без да е налице обосновано предположение за извършено от тях престъпление, не са били информирани за основанията за задържането, посочени в издадените заповеди, не им е било позволено да се свържат с адвокат, не са имали възможност да оспорят задържането и да поискат незабавно освобождаване. Освен това след като са били освободени, не са могли да получат обезщетение заради задържането им. Съдът е счел, че тези оплаквания следва да бъдат разгледани по чл. 5, § 1, § 2, § 4 и § 5 (право на свобода и сигурност) от Конвенцията.

Правото На първо място Съдът е разгледал твърдението, че задържането на жалбоподателите е било в нарушение на чл. 5 § 1 от Конвенцията.

В чл. 5 § 1, букви а) до f) изчерпателно са посочени основанията, на които едно лице може да бъде лишено от свобода. Когато се обсъжда „законността“ на задържането, включително дали е спазен „реда, предвиден в закона“, Конвенцията насочва по същество към националното законодателство. Въпреки това, спазването на националното законодателство не е достатъчно – чл. 5 § 1 изисква в допълнение всяко лишаване от свобода да отговаря на изискването лицето да бъде защитено от произвол. В контекста на чл. 5 § 1, с) основанията, посочени в решението за задържане са релевантен фактор за определяне дали задържането може да се счете за произволно.

По отношение на изискването да има „обосновано предположение“, Съдът е припомнил, че фактът, че на жалбоподателя впоследствие не е повдигнато обвинение, не означава задължително несъответствие с тази разпоредба на Конвенцията. Въпреки това, изискването подозрението да се базира на разумни основания е съществена част от защитата срещу произволен арест и задържане. За да е налице обосновано подозрение следва да има факти и информация, които биха убедили един обективен наблюдател, че въпросното лице може да е извършило престъплението. Освен това подозрението трябва да се отнася до конкретно престъпление.

Съдът е отбелязал, че чл. 63, ал. 1, т. 1 от Закона за Министерството на вътрешните работи (ЗМВР) е предвиждал, че полицейските органи могат да задържат за 24 часа лице, за което има данни, че е извършило престъпление. Съдът е посочил още, че тази разпоредба не предвижда изрично, че задържането би било законосъобразно само ако се цели изправяне на лицето пред съда или образуване на наказателно производство. В разглеждания случай националните съдилища са установили, че задържането им е било в съответствие чл. 63, ал. 1, т. 1 от ЗМВР.

Съдът е отбелязал, че заповедите за задържане на жалбоподателите съдържат само позоваване на приложимите разпоредби без да са посочени специфични обстоятелства или действия. Дори и само това би могло да доведе до извода, че задържането им не е съвместимо с принципа за защита на лицата от произвол.

Доколкото в последващото съдебно производство полицейските органи са представили информация, обосноваваща подозренията им, Съдът е изследвал дали тя е достатъчно убедителна, че те са имали основания да подозират жалбоподателите в извършването на конкретно престъпление. Обяснението относно първото задържане е свързано с това, че жалбоподателите са били в компанията на издирвано лица и в града е имало серия кражби, за които се предполага, че не са извършени от местни лица. Съдът е посочил, че нито към момента на задържането, нито в последващото съдебно производство, е представена информация или данни, свързващи жалбоподателите с тези или други конкретни кражби, или показващи, че целта на престоя им в града е извършването на престъпление. Относно задържането на първия жалбоподател в Бургас, Съдът е посочил, че полицейските власти дори не са твърдели, че е извършено конкретно престъпление от жалбоподателя или някое друго лице.

Съдът е отбелязал, че полицейските органи следва да бъдат способни да покажат, че задържането на дадено лице е с цел по-нататъшно разследване на случая, за да се потвърдят или разсеят конкретните подозрения, обосноваващи задържането. В настоящия случай Съдът не е останал убеден, че полицейските органи са имали намерение да провеждат разследване или да изправят жалбоподателите пред съда. Поради това изглежда, че те са били задържани в резултат от упражняването на дискреционната власт на полицейските органи до изтичане на установения в закона 24-часов срок.

На следващо място Съдът е отбелязал, че доколкото националното законодателство предвижда гаранции срещу произвол, жалбоподателите не са могли да се възползват от тях. Предвидено е, че всеки задържан може да оспори законността на задържането и да получи незабавно разглеждане. Това средство за защита обаче не би могло да доведе до освобождаване, а само до присъждане на обезщетение. Предвидено е, че всеки задържан има право на защитник от момента на задържането, но на жалбоподателите не е било позволено да се видят с адвоката, нает от техните близки.

Поради изложеното Съдът е приел, че националното законодателство не е предвиждало достатъчни гаранции срещу произвол, а доколкото е предвиждало такива, те не са били достъпни за жалбоподателите. Освен това Съдът е счел, че властите не са могли да установят, че жалбоподателите са задържани по „обосновано предположение“ за извършване на престъпление, както и че са били задържани, за да се „осигури явяването им пред компетентния

съгласно закона орган“. Следователно е налице нарушение на чл. 5 § 1 от Конвенцията.

По отношение на оплакването по чл. 5 § 2, че жалбоподателите не са били информирани за основанията за задържането им, Съдът отново е посочил, че заповедите са съдържали единствено позоваване на приложимите разпоредби от ЗМВР. Освен това Съдът е отбелязал, че не може да се установи дали те са били уведомени за основанията по време на разпитите им. След задържането на първия жалбоподател в Бургас той не е бил разпитван или призоваван отново, а при задържането на двамата жалбоподатели в Стара Загора, макар и да са разпитани, няма протокол. Поради това, Съдът е счел, че е налице нарушение на чл. 5 § 2 от Конвенцията.

На следващо място, Съдът е разгледал оплакването на жалбоподателите, че не са имали на разположение производство, в което да поискат да бъдат освободени.

Съдът е посочил, че чл. 5 § 4 от Конвенцията предвижда, че по време на задържането на едно лице, то следва да има на разположение средство за защита, което да позволява бързо разглеждане на законосъобразността на задържането и ако то е неправомерно да се нареди незабавно освобождаване на лицето. Това средство за защита следва да е достатъчно сигурно не само на теория, но и на практика.

Разпоредбата на чл. 63, ал. 1, т. 4 от ЗМВР е предвиждала, че задържаното лице има право да обжалва пред съда законността на задържането, а съдът се произнася по жалбата незабавно. В съдебната практика обаче тази разпоредба е тълкувана като позволяваща последващ съдебен контрол на заповедта за задържане, което би могло да доведе до присъждане на обезщетение. Разпоредбата не дава възможност да се иска освобождаване. Освен това жалбите се разглеждат по реда на АПК. В случая на жалбоподателите производствата са продължили с месеци, дори над една година по отношение на първия жалбоподател.

Съдът е посочил, че това средство за защита не отговаря на изискванията на чл. 5 § 4 от Конвенцията. Освен това в българското законодателство няма обща *habeas corpus* процедура, която да е приложима към всякакъв вид лишаване от свобода. С оглед на изложеното, Съдът е счел, че е налице нарушение на чл. 5 § 4 от Конвенцията.

По отношение на оплакването, че жалбоподателите не са могли да получат обезщетение, Съдът е посочил, че лицата, които са били задържани по чл. 63, ал. 1, т. 1 от ЗМВР могат да предявят иск по чл. 1, ал. 1 от ЗОДОВ само в случаите, когато заповедите за задържане са отменени като незаконосъобразни. В разглеждания случай обаче, националните съдилища са приели, че задържането на жалбоподателите е било законосъобразно и те не са могли да предявят иск по ЗОДОВ. Поради изложеното, Съдът е приел, че е налице нарушение и на чл. 5 § 5 от Конвенцията.

На жалбоподателите са присъдени обезщетения за неимуществени вреди в размер съответно на 1000 евро и 500 евро. За разходи и разноски са присъдени следните суми – общо на двамата жалбоподатели 1232 евро, 601 евро на първия жалбоподател и 339 евро на втория.

Практика, на която се е позовавал Съдът:

Mooren v. Germany [GC], жалба № 11364/03

Creangă v. Romania [GC], жалба № 29226/03

Stašaitis v. Lithuania, жалба № 47679/99

Nakhmanovich v. Russia, жалба № 55669/00

Belevitskiy v. Russia, жалба № 72967/01

Al Husin v. Bosnia and Herzegovina, жалба № 3727/08

İpek and Others v. Turkey, жалби № 17019/02 и 30070/02

Fox, Campbell and Hartley v. the United Kingdom, judgment of 30 August 1990

Labita v. Italy [GC], жалба № 26772/95

Gusinskiy v. Russia, жалба № 70276/01

Guzzardi v. Italy, 6 November 1980

Brogan and Others v. the United Kingdom, 29 November 1988

De Wilde, Ooms and Versyp v. Belgium, judgment of 18 June 1971

Čonka v. Belgium, жалба № 51564/99

Wassink v. the Netherlands, 27 September 1990

Бочев срещу България, жалба № 73481/01

Стоичков срещу България, жалба № 9808/02

Вачев срещу България, жалба № 42987/98

Колеви срещу България, жалба № 1108/02

Садъйков срещу България, жалба № 75157/01

Приятелски споразумения и едностранни декларации

В периода април – юни 2014 г. Съдът реши да заличи от списъка на делата на основание чл. 39 от Конвенцията четири жалби срещу България, по които бяха постигнати приятелски споразумения – „Рангелов срещу България“, жалба № 13809/08, „Младенов и други срещу България“, жалба № 38359/08, „Бегмедова срещу България“, жалба № 34063/08 и „Николов срещу България“, жалба № 42291/08.

Съдът одобри и едностранната декларация на правителството по жалба № 55521/07 („Хрисафова-Ванцова и др. срещу България“) и на основание чл. 37, пар. 1, с) от Конвенцията реши да я заличи от списъка с делата.